

cusantur aliæ consuetudines, ut excludendi clericum a curia regis, vel etiam a regno, vel aliæ similes, quas nunc examinare non est nostri instituti, sed videri possunt Doctores allegati, præsertim Azor supra, et Henriq., lib. 14 de Irregul., cap. 12, num. 6, littera P et sequentibus.

16. *Alius modus dictam consuetudinem defendendi.*—Alius modus defendendi hanc consuetudinem est, fundando illam in privilegio Pontificio. Non est enim dubium quin possit Pontifex concedere alicui regi vel regno speciale privilegium derogans aliqua ex parte privilegio exemptionis, de quo infra dicitur. Hoc ergo privilegio supposito, actus, qui ex illo fiunt, honesti sunt, et ita etiam consuetudo illorum est honesta. Tunc autem consuetudo non derogat immunitati, sed derogatam supponit, et ideo non est consuetudo quæ excusat, sed privilegium, de quo statim dicam. Unde non probo quod Navarr., in dicto cons. 27, de Sent. excom., 1, dicit, consuetudinem immemoriam Galliæ, quod iudex sæcularis possit punire clericum, habere vim privilegii, citans Aufreum, in Clement. 1, de Offic. ordinar., regul. 1, fallentia 10. Insinuat enim, talem consuetudinem posse inducere privilegium, quod in hac materia non censeo esse verum, quia si consuetudo sit turpis et reprobata, etiam si immemorialis sit, non potest inducere privilegium, et ideo cum in hac materia consuetudo sit reprobata, ut diximus, etiam si immemorialis sit, non potest vi sua privilegium introducere, ut recte dixit Probus, in c. 2, de Probat., et sentiunt alii auctores supra citati. Ergo oportet quod privilegium præcedat ut consuetudinem honestet.

17. *An immemorialis consuetudo sit sufficiens signum privilegii a Pontifice concessi.*—Quæri autem potest an immemorialis consuetudo sit sufficiens indicium, seu testimonium, quod ex legitimo privilegio inchoata fuerit; videtur enim valde probabile ita esse præsumendum, quia immemorialis consuetudo præsumitur honesta, ut multi jurisperiti tradiderunt, quia cum non possit probari mala, præsumitur bona. Nihilominus censeo, solam et nudam consuetudinem, etiam immemoriam, non sufficere in hac materia ad probandum privilegium. Tum quia illa regula non procedit in consuetudine reprobata per legem, ut Rochus Curtius et alii, tractantes de consuetudine, tradiderunt; tum etiam quia valde odiosum est privilegium hoc, et difficile ac

raro conceditur, et ideo nisi legitime probetur, non præsumitur; solus ergo usus quantumvis antiquus, cum in facto consistat, non probat sufficienter jus seu privilegium. Loquor autem de nuda et pura consuetudine, quia si cum illa jungatur constans fama, et traditio æque antiqua, seu immemorialis, quod præcesserit privilegium, et talis traditio integre probetur, videtur sufficiens ut talis consuetudo pro privilegio reputetur.

18. *Consuetudo in privilegio fundata potest a Pontifice revocari.*—In tali vero casu addendum est, non obstante illa traditione et probatione, posse talem consuetudinem per Pontificem revocari. Tum quia illa consuetudo non accipit vires a præscriptione, sed a privilegio; privilegium autem a superiori datum semper potest revocari, præsertim ex justa causa. Tum etiam quia, licet admitteretur ibi aliqua præscriptio, non posset obstare quominus Pontifex posset revocare jurisdictionem receptam per illud privilegium et quasi præscriptam illa consuetudine, quia semper illa jurisdictio est quasi delegata a Pontifice, et consequenter ab ejus voluntate pendens. Item quia contra Papam nemo præscribere potest in his, quæ ad supremam ejus potestatem pertinent. Nam, ut recte dixit Innocentius, in cap. 2 de Postul. Præl., n. 2, *quia Papa circa spirituales potestatem omnia potest, et plenitudinem potestatis habet, nullus potest quærere possessionem quæ ei præjudicet, cum illam habeat a Domino tantum.* Idemque docuit Glossa, in cap. *Cum nobis*, de Præser., ubi Panormit., n. 1 et 12, eam valde commendat, et in c. *Si diligenti*, eodem tit., n. 11. Pontifex autem, ex vi potestatis spiritualis, quam a Christo accepit, potest exemptionem clericorum vel conservare, vel reintegrare, si aliqua ex parte fuerit diminuta, et ideo semper potest quancumque consuetudinem illi contrariam, quomodocumque introducta sit, revocare, quia illa potestas, quæ a Domino concessa est, per nullam consuetudinem diminui potest, neque ipse Pontifex illam potest a se abdicare.

19. *Concordia.*—Quarta excusatio erat concordia, seu pactum. Solent enim iudices laici nonnullas actiones suas contra immunitatem defendere titulo alienjus antiquæ concordie inter reges et Prælatos seu clerum tractatæ, per quam concessum fuerit sæcularibus iudicibus, ut in talibus causis vel occasionibus possint circa materiam ecclesiasticam jurisdictionem suam exercere. Atque hunc titulum

video in hoc regno sæpius allegari, et in regno Galliæ scimus facta esse similia concordata tempore Leonis X et regis Francisci, quæ Rebuffus commentatur; et in regno Hispaniæ et aliis desiderari scimus, propter vitandas perturbationes, quæ inter iudices sæculares et ecclesiasticos oriri solent.

20. *Concordia inter ecclesiasticos et sæculares, absque Pontificis auctoritate facta, immunitati nihil derogat.*—Circa hanc autem excusationem imprimis advertendum est, quotiescumque hujusmodi concordia inter Episcopos, etiam in Concilio provinciali vel nationali congregatos, et reges aut senatus fit, nihil posse contra privilegium immunitatis operari, nisi auctoritate Summi Pontificis facta sit, vel confirmetur. Ita notavit Rebuff., in Concordat., tit. de Approbat. Conventor., verb. *Firmitatem*. Ratio autem est manifesta ex superioris dictis, quia Episcoporum consensus non est sufficiens ad dispensandum, vel privilegium concedendum quo exemptio clericorum minuat, quia non potest inferior dispensare, nec privilegium concedere in jure superioris, præsertim quando est tam grave, et tam difficilem ac raram habet dispensationem, ut de hoc privilegio supra ostendimus; ergo solum potest consensus Prælatorum operari per modum renunciationis, per quam aliqua ex parte cedant juri suo; at vero talis renunciatio propria auctoritate facta non valet, ut supra etiam est probatum; ergo neque illa concordia potest esse valida sola auctoritate Prælatorum, etiam cum inferiori clero facta.

21. Nec refert quod illa non videatur esse simplex renunciatio, sed quasi commutatio per modum transactionis facta, tum quia per illam transactionem nunquam suppletur in ipsa exemptione diminutio, quæ in aliqua parte materiæ illius fit, neque novum aliquid jus ecclesiastico statui conceditur, sed ordinari solet ab ecclesiasticis fieri ad fugiendam vexationem, vel majus malum vitandum, ut sæculares, illa parte contenti, majorem non usurpent. Quod certe fieri non debet contra commune bonum; si autem fiat, sive cum culpa, ex humano timore, sive sine culpa, ob necessitatem, ad vitandum majus malum, erit potius tolerantia quædam vel permissio, quam concordia, etiamsi fortasse hoc nomine appelletur; et ideo non reddet tutos in conscientia iudices sæculares, donec consensus Pontificis legitime informati accedat. Tum etiam quia, licet fingamus aliquid juris vel commodi tri-

bui clero a principibus sæcularibus, ut in aliqua parte exemptionis cedant juri suo, etiam hoc modo non potest privatus Prælati seu particularis clerus in aliquo renunciare exemptioni, quasi alienando partem ejus per modum commutationis, tum quia hoc etiam est contra commune bonum status clericalis, in cujus favorem exemptio est introducta; tum etiam quia illa est quædam alienatio jurisdictionis ecclesiasticæ, quæ inter bona ecclesiastica merito computatur, ideoque sub prohibitione alienandi bona ecclesiastica merito comprehenditur.

22. *Concordia per Pontificem confirmata valida est et sufficiens.*—Accedente autem Summi Pontificis consensu, non est dubium quin talis concordia valida sit, et consequenter sufficientem excusationem inducat. Est autem considerandum, hanc Papæ approbationem habere vim cujusdam privilegii, ut in simili notavit Rebuffus, in Concordatis, tit. de Approbatione Conventor., verb. *Privilegiis*, et est per se manifestum, quia etiam si fiat per modum contractus, est peculiaris favor permanens et stabilis, cum aliqua juris communis derogatione. Quocirca excusatio hæc ad sequentem de privilegio revocatur, unde sicut ibi dicimus, privilegium revocari posse per Pontificem, ita de qualibet simili concordia ab eodem confirmata dicendum est. Nam, licet, post confirmationem, Prælati non possint a concordia recedere sua auctoritate, saltem invitatis principibus sæcularibus, nihilominus Pontifex semper potest concordiam revocare, quia, ut dixi, confirmatio illa fuit quasi privilegii cujusdam concessio, quod revocari semper posse infra ostendam.

23. *Solutio.*—Contra hoc vero allegari potest Rebuffus, in Concordatis, tit. de Collat., qui in præfatione quæstionem proponit, in § *Insuper quæro, an altera pars valeat derogare his concordatis.* Et respondet non posse, loquiturque de concordatis inter regem et Papam. Et licet plura argumenta multiplicet, unicum tamen est fundamentum, scilicet, quia concordia illa transit in contractum, contractus autem obligat partes, etiam si supremi Principes sint. Sed imprimis casus, in quo versamur, videtur esse diversus, quia quando concordia fit inter Episcopos vel clerum alicujus regni et Regem, illi tantum sunt partes contrahentes; Pontifex autem, confirmando pactum, solum se gerit ut supremus dispensator, favorem et gratiam concedens utrique parti contrahenti tanquam sibi subditæ et inferio-

ri, et ideo illam revocare potest. Quia vero instari potest, quod Papa in illo casu conjungitur clero tanquam caput, ejus consensum consummando, ideoque etiam considerari tanquam partem contrahentem, propterea ulterius addo, resolutionem illam Rebuffi aliqua declaratione vel limitatione indigere. Nam ex parte regis simpliciter verum est, non posse recedere a concordatis cum Papa, tum propter dictam rationem contractus; tum etiam quia si aliquid privilegii vel favoris ex parte regis ibi intercedit, concessum est a subdito suo superiori, et ideo est irrevocabile.

24. At vero ex parte Pontificis distinctione opus est, quia per nullum contractum potest Pontifex a se abdicare supremam potestatem spiritualem, quam habet ad disponendum ea, quæ ad convenientem Ecclesiæ gubernationem pertinent, et ideo, licet sine causa non possit a concordia recedere, si tamen postea, mutatis rebus, vel melius perspectis, concordiam Ecclesiæ noxiam, aut non convenientem esse intellexerit, potest, revocando illam, ab ea recedere, compensando alteri parti damnum, si quod fortasse ratione pacti præcedentis patiat. Sic enim rex temporalis potest privilegium subdito suo concessum, etiamsi in vim pacti transierit, revocare, dummodo et ad commune bonum regni expediat, et subdito restituat vel recompenset, quod ille in pacto præcedente ex parte sua contulerat, ut in materia de privilegiis latius traditum est. Quæ generalis doctrina speciali ratione locum habet in hac materia exemptionis, tum quia, ut dicebam, quidquid in ea remittitur ex parte Ecclesiæ, ordinarie liberaliter sine compensatione conceditur; tum maxime quia in hac exemptione magis est attendendum bonum commune status clericalis, quam ulla conventio cum temporali principe facta, quia necesse est ut semper habeat illam conditionem tacite inclusam, Dummodo in præjudicium aut vexationem, vel vilipendium status clericalis non cedat, aut aliquando sequatur ex concordia. Intercedente ergo simili causa, poterit revocari; sine illa vero non poterit, saltem licite; si tamen fiat, existimo factum tenere propter supremam spiritualem potestatem Papæ, quæ in se minui non potest, ut de privilegio statim dicam.

25. *Concordia inferioris Prælati cum laico absque jurisdictionis concessione facta valida est.* — Oportet autem advertere hæc omnia dicta esse, quando per concordiam conceditur laicis jurisdictio aliqua in clericos contra pri-

villegium clericale; nam si non concedatur jurisdictio, sed tantum executio aliqua, vel ministerium facti, non repugnat fieri per concordiam inter Prælatum et judicem sæcularem, ut hic possit tanquam organum et minister Episcopi, actiones aliquas circa clericos exercere, quæ ad impedienda peccata, vel perturbationes publicas, convenientes judicentur, et sine indecentia clericalis status fieri possint, ut sunt, eripere arma clericis noctu illa portantibus, vel comprehendere clericum in gravi delicto inventum, et similes. Hoc supponunt omnes auctores supra allegati, approbantes hujusmodi consuetudines, quæ maxime ex hoc pacto, saltem implicite, honestantur. Sumitur etiam ex juribus, quæ declarant esse in Episcopis potestatem ad utendum hoc modo auxilio brachii sæcularis, cap. *Si vero*, de Sentent. excom., cum aliis supra allegatis. Non enim est necesse ut id semper faciant per speciale mandatum. Cur enim non poterunt etiam id efficere per aliquam generalem commissionem, seu concordiam, quatenus necessitas suæ diocesis juxta suum prudens arbitrium postulaverit? Intelligendum autem est, hujusmodi licentiam seu concordiam, semper esse debere ab arbitrio Prælatorum Ecclesiæ dependentem; non enim possunt jus aliquod in hac parte tribuere sæcularibus judicibus, sed tantum illis ut instrumentis uti; instrumentum autem semper pendet a motione principalis agentis. Et ideo semper est integrum Prælati prohibere judicibus, ne tales actiones exequantur, non obstante quacumque licentia, vel prætensa concordia, etiam consuetudine firmata; ita enim expedit ad bonum regimen status clericalis, et oppositum exemptioni clericorum multum derogaret.

26. Ultimo possunt ad hoc caput reduci nonnulli actus jurisdictionis, quos principes sæculares interdum circa ecclesiasticos exercent, non ut ecclesiastici sunt, sed ut sunt feudatarii, vel ministri civiles talium principum. Sic diximus supra causas feudales tractari debere coram domino feudi, etiam si supra ecclesiastica bona et contra clericos moveantur. Sic etiam Card. Bellarminus, contra Barclaium, cap. 35, defendit factum imperatoris Caroli V, qui Hermannum, Coloniensem Episcopum, ad suum tribunal vocavit. Quod factum objiciebat Barclaius; Cardinalis autem respondet, verum quidem id esse, sed vocasse illum ut principem imperii. Sic etiam solent reges visitare ministros suos et consiliarios, etiam si clerici sint, eosque temporalibus pe-

nis pecuniariis, vel depositione ab officio sæculari, et aliis similibus clericis non indecentibus, punire. Quam consuetudinem defendunt Aufrerius, in Clem. *Pastoralis*, de Officio Ordin., reg. 1, fallent. 27 et 28; et Chasse-neus, in Consuetud. Burgundiæ, v. *Justitiæ*. Videtur autem in hoc maxime fundari, quod tunc non considerantur, nisi sub respectu mere civili, et maxime quia sub ea conditione et pacto ad ea ministeria et officia regia acceptantur, quod pactum nec contra exemptionem ecclesiasticam, nec contra decentiam ecclesiastici status, aut bonos mores esse videtur, et ita est communi usu receptum et approbatum.

27. *Privilegium.* — Quinta excusatio erat privilegium, de quo in jure, ut sic dicam, nulla est difficultas, in facto autem est maxima. Duo enim, quæ ad jus pertinent, certa sunt: unum est, posse hoc privilegium concedi saltem a Summo Pontifice, quod supra probatum est, et ex usu satis constat. Alterum est, hoc privilegium posse a Pontifice revocari, ac proinde, ut ad legitimam excusationem prosit, non satis esse quod semel concessum seu obtentum sit, sed oportere ut perseveret non revocatum. Atque hoc etiam ex usu Pontificum constat; frequenter enim hujusmodi privilegia revocant per illa verba: *Non obstantibus quibuscumque privilegiis*, ut patet ex cap. *Clericis*, § ult., de Immunitat. eccl., in 6, ubi id notat Glossa; et ex cap. *Quia sæpe*, de Election., in 6, cum similibus, et singulis annis fit talis revocatio in Bulla Cœnæ Domini. Ratio vero est, quia privilegium concessum subdito revocari potest ab eodem superiore, vel ejus successore, ut in lib. 8 de Legibus cum communi sententia probatum est. Hoc autem privilegium est hujusmodi, etiam si imperatori aut regibus sit concessum, quia datur a Papa, qui est superior illis, et ideo semper potest illud revocare.

28. In quo est considerandum, quod Papa, quando hoc privilegium concedit imperatori, verbi gratia, non solum remittit aliquid de privilegio quod fortasse ab ipso imperatore acceperat, seu committit illi aliquam partem jurisdictionis temporalis directæ, quam ipse imperator Ecclesiæ prius donaverat, sed etiam ex parte aufert privilegium a Christo ipso concessum, et derogat juri canonico, et in illo dispensat per suam spiritualem potestatem. Quia ergo hæc potestas semper in Pontifice manet integra (quia per nullum privilegium potest supremam jurisdictionem a se abdicare,

ut cum Aretino, Baldo, et aliis recte notavit Felinus, in cap. *Novit*, de Judiciis, num. 8), ideo semper potest Papa privilegium suum revocare, prohibendo sæculari principi usum temporalis potestatis circa clericum, seu reducendo jus divinum et canonicum ad suum integrum statum, ablata dispensatione. Imo etiam potest jurisdictionem temporalem directam, quam per suum privilegium principi sæculari commiserat, ab illo auferre, et ad se revocare, seu in se solo retinere. Quia verisimilius est, non illam a se abstulisse, sed quasi delegasse, et commisisse dependenter semper a voluntate sua, quia non amplius necessarium est ad finem privilegii, nec ex verbis ejus plus colligi potest. Hoc autem privilegium, quod minuit immunitatem, odiosum est, et ideo resteingendum, ut illo modo intelligatur concessum, quo immunitati minus præjudicet, ideoque semper est revocabile, et per potestatem spiritualem, per quam Pontifex potest clericos eximere, et per supremam potestatem civilem, quam Pontifex nunc habet in personas et bona clericorum, quam nunquam a se abdicat, etiam si talia privilegia concedat.

29. *An aliqua privilegia contra immunitatem irrevocata subsistant.* — *Ratio dubitandi.* — Difficultas autem est, an de facto integra sint aliqua hujusmodi privilegia, vel potius omnia, quæcumque fuerunt concessa, nunc sint revocata, ideoque talis excusatio, licet de possibili justa esse possit, de facto locum non habeat. Ratio dubitandi sumitur ex Bulla Cœnæ Domini (in aliis enim antiquis juribus vel Bullis non invenitur generalis revocatio), nam in clausula 19, post prohibitas actiones contra immunitatem, adduntur in Bulla Gregorii XIII hæc verba: *Etiam prætextu quorumcumque privilegiorum a Sede Apostolica ex quibusvis causis, ac sub quibuscumque tenoribus et formis, in genere, vel in specie concessorum quibuscumque regibus, etc., quæ nolumus illis in aliquo suffragari, illa omnia ex nunc in irritum vocando.* Per quæ verba aperte revocantur privilegia omnia, et tot particulis additis augetur revocatio, ut omnia privilegia, et omnes modos, seu species illorum, omnemque materiam, et omnem formam, et quascumque personas comprehendere videatur. Et quamvis in posterioribus Bullis usque ad novissimam mutata sint illa verba, nihilominus eundem sensum referre videntur, nam post prohibitionem sub censura additur hæc sola limitatio; *Sing*

speciali, specifica, et expressa hujus sanctae Sedis Apostolicae licentia. Quae exceptio extendit prohibitionem ad omnes alios casus, non obstantibus quibuscumque aliis privilegiis; nam licentia actualis et particularis in casu specifico non est proprie privilegium, sed potius dispensatio quaedam, quae a privilegio differt, ut in libro de Privilegiis dixi. Unde Navarr., in Sum., c. 27, n. 72, verba utriusque Bullae referens, ingenue fatetur ibi esse revocata omnia privilegia; dubitat autem an possint excipi privilegia remunerativa, vel quae sunt immemoriali consuetudine firmata; et sequitur Salzedo, in Scholiis ad practicam criminalem Bernardi Diaz, c. 55, § *Apud Gallos*. De qua exceptione statim dicam.

30. *Sententia negans.*— Nihilominus multi auctores, non solum antiqui, sed etiam moderni, utuntur hac excusatione privilegii ad aliquorum regnorum consuetudines defendendas. Ut de Hispania affirmat Bannez 2. 2, q. 67, art. 1, dub. 2, concl. 6; et Menochius, de Retinend. possess., remed. 3, n. 354; et de Gallia, Aufrerius, in Clementin. 1, de Offic. ordinarii, limitat. 13; et Jul. Clar., lib. 5, § ult., quæst. 6, n. 26; et de republica Veneta, Gigas, in tract. de Crimin. læsæ Majest., quoad illud crimen in particulari. Difficile autem est solidum fundamentum hujus sententiæ afferre, aut probabili modo explicare illa verba revocatoria, ut prædictum effectum in omnibus privilegiis circa talem materiam non consequantur. Fortasse autem illi auctores existimarunt talia privilegia esse remuneratoria, vel immemoriali consuetudine firmata, quæ etiam Navarr. exceptit. Sed revera immerito excipiuntur ab iis verbis (præsertim ut habentur in Bulla Gregorii XIII) privilegia, quæ sunt in antiquo usu etiam immemoriali, quia, ut supra dixi, consuetudo in hac materia non addit firmitatem privilegio, cum in vi consuetudinis nullum jus inducat, ideoque immemoriale privilegium nihil speciale et proprium habet, ratione cujus sub generali revocatione et appellatione privilegiorum non comprehendatur. Quod etiam dicitur de privilegio remuneratorio, non satisfacit, tum quia sine probatione dicitur, omnia talia privilegia esse remuneratoria; tum etiam quia illa revocari possunt, ut supra dixi, et videntur satis comprehensa sub illis verbis, *ex quibus causis, ac sub quibuscumque formis ac tenoribus concessorum*.

31. *Sententia auctoris.*— Quapropter mihi valde probabile est, ex vi illorum verbo-

rum esse revocata privilegia quoad causas criminales, nam de illis tantum in illa clausula sermo est, ideoque in aliis materiis pertinentibus ad immunitatem clericorum habere poterit locum excusatio privilegii, ubi de illo satis constiterit. In criminalibus autem causis, et præsertim in capitalibus (ita enim loquitur expresse Gregorius XIII, in Bulla), videntur, ut dixi, privilegia revocata. Quia vero Sixtus V et posteriores Pontifices non ita expresse illam revocationem posuerunt, et verisimile est non sine causa illa verba mutasse, ideo non audeo damnare usum talium privilegiorum, sed hoc Apostolicae Sedi remitto. Nam etiam Cardinalis Bellarminus, cap. 35 contra Barelaium, cum ille diceret esse in Gallia quaedam delicta gravia, quæ privilegiata dicuntur, ipse respondet, ideo dici privilegiata, quia privilegio Sedis Apostolicæ indultum est regibus Francorum, ut ea delicta cognoscere possint. Quibus verbis videtur illam excusationem non improbare, sicut illam non improbant Julius Clarus et Aufrerius, quos allegat.

32. *Defensio justa.*— Sexta et ultima excusatio est justa defensio regni aut innocentum, vel propria, et hæc est valde usitata in regis tribunalibus, quia per se, et generatim spectata, habet magnam quamdam speciem illius naturalis æquitatis, qua *vim vi repellere licet*. Nam defensio ex suo genere omnibus licita est, si necessaria sit, et debito modo fiat; unde etiam contra Papam licitam esse regibus vel Ecclesiæ in tertio libro notatum est cum Cajetan., in Opusc. de Potest. Papæ, c. 27. Idemque in hac materia de exemptione notat Victoria, Relect. 1 de Potest. Ecclesiæ, n. 8, seu proposit. 8; Covarruvias, et multi alii moderni scriptores, Hispani præsertim et Galli, ex quibus videri possunt Didacus Perez, in legem 5, tit. 1, lib. 2 Ordinamenti; et Didacus Castillo, in l. 49 Tauri, n. 3; et Matthæus, de Afflict. in Decisionib. Neapolitan., decis. 2, 24, 85 et 363. Et ex antiquis Decius, in l. *Vim*, ff. de Justit. et jur., n. 25; et Platea in l. *Prohibitum*, C. de Jure fisci, lib. 10. Fundamentum autem est, quia illud principium: *Vim vi repellere licet*, est de primævo jure naturali, teste Isidoro, in quinto libro Etymologiar., c. 4, et refertur in cap. *Sus naturale*, distinct. 1, et confirmat D. Thom. 2. 2, quæst. 96, art. 4. Et ita illo utuntur jura canonica in cap. *Significasti*, 2, de Homicid., cap. *Si vero*, 1, de Sentent. excomm.; ergo etiam licet laicis uti illa defensione contra clericos.

33. In hac autem materia videtur hic usus maxime necessarius, quia nisi hæc defensio interdum adhibeatur, sæpius innocentes gravissime opprimuntur a suis proximis iudicibus, vel Prælati ecclesiasticis, quia vel omnino non possunt, vel non sine magno dispendio ad superiores Prælatos recurrere, et præsertim ad Romanam curiam longe distantem. Et addit Covarruvias signum hujus necessitatis esse, quod fere omnia catholica regna hæc utuntur defensione, quod videant sine illa non posse innocentes suos defendere, cum tamen hoc ad suam conservationem, et consequenter ad officium suum pertineat. Sicut enim unusquisque homo jus habet vim vi repellendi, non solum quando fit toti corpori, sed etiam si cuilibet membro fiat, ita respublica habet potestatem ad propulsandam vim cuicumque membro suo factam. Respublica autem transtulit suam potestatem et curam in regem, ideoque defensio hæc regibus specialiter commendata est, teste Hieronymo, Jerem. 22; et Isidoro, lib. 3 Sententiar., c. 53, et habentur in cap. *Regum*, et cap. *Principes*, 23, q. 5; et Augustino, ep. 50, et habentur in cap. *Maximianus*, 23, q. 3. Et idem tradit Concilium Parisiense I, sub Ludovico, p. 2, c. 2 et 3. Rex autem, per sua tribunalia regia et alios ministros, illa potestate utitur. Ergo est justa hæc excusatio, quia et actio fit legitima potestate, et non est contra exemptionem, quia non est actus jurisdictionis, seu superioris, sed defensoris; a defensione autem nullus est exemptus.

34. Quamvis autem hæc defensio habeat, ut dixi, hanc speciem naturalis æquitatis, nihilominus illam applicare ad praxim, et ad excusanda plurima facta iudicum sæcularium, difficillimum profecto est. Ut autem punctum difficultatis explicemus, suppono sermonem esse de defensione quæ fit, non titulo, vel potestate jurisdictionis circa aggressorem, sed quæ fit propria auctoritate, viribus, seu potentia, supposito justo titulo domini, vel administrationis ejus rei, quæ defenditur, ne per violentiam auferatur. Quia cum sæcularis iudex non habeat jurisdictionem in clericum, non potest propter defensionem uti jurisdictione in ipsum; ergo solum facto potest adversus clericum se vel alios defendere. In quo potest notari differentia inter Prælatum ecclesiasticum et magistratum civilem; nam si magistratus inferat vim Prælato, potest Prælatus se defendere per potestatem jurisdictionis spiritualis, in qua semper est superior,

præcipiendo, interdicens, et excommunicando; imo hic modus defensionis est illi magis proprius, quia per se non utitur gladio materiali, quamvis per laicos possit interdum illo juvari, prout necessarium vel opportunum fuerit. At vero iudex laicus non potest se defendere a vi per clericum immissa, exercendo jurisdictionem in illum, quia illam non habet; oportet ergo ut sit defensio facti, qualis a privata persona fieri potest, si impetatur, etiam usque ad occisionem aggressoris, si necessaria fuerit.

35. *Duæ conditiones ad hanc excusationem omnino requisitæ.*— Deinde ut habeat locum hæc excusatio, necessariæ sunt duæ illæ vulgares conditiones requisitæ ad licitum usum illius principii: *Vim vi repellere licet*. Una est, ut actualis vis ab altera parte inferatur, nam hoc ipsum imprimis supponitur in illismet verbis. Unde in præsentī, oportet ut vis sit clara et manifesta, quia contentio est inter subditum et superiorem, de quo subditus conqueri solet quod sibi vim inferat, et ideo necesse est ut sit clara et manifesta; nam si res sit dubia, semper pro superiori præsumendum est, ideoque tunc nulla potestas laica vim facere potest contra iudicem, vel Prælatum ecclesiasticum, ut suum subditum defendat, quia injustam vim inferret Prælato, privando illum jure suo, quod habet in casu dubio. Neque satis erit quod potestas sæcularis probabili iudicio aut suspitione ducatur, nisi certo sciat nullam esse opinionem contrariam probabilem, juxta quam possit ecclesiasticus Prælatus practice juste præcipere, vel coactionem aliquam subdito inferre, quia si ita procedat revera, practice nullam vim facit; nam speculative tantum res est dubia. Altera conditio est, ut defensio sit moderatæ tutelæ, ut jura et omnes Doctores declarant, ut alibi latius declaravi¹. Ad hanc ergo conditionem spectat, ut defensio per potestatem laicam necessaria sit; nam si is, qui conqueritur de suo Prælato vel de alia persona ecclesiastica coram potestate laica, possit sine gravi incommodo vel periculo æqualis vel majoris nocuenti, a superiori Prælato ecclesiastico defensionem postulare, profecto non inculpate se defendit a clerico per laicum, nec laicus ipse juste se intromittit, neque inculpate utitur potestate sua defensiva, quia sine ratione aut justo titulo jus alterius et munus usurpat. Et ita canones non permittunt postulare auxilium sæ-

¹ Tom. 5, disp. 40. sect. 1.